

ז"ח

פרשת ויצא

מדרש הנעלם	
ויצא יעקב (&) (כאן חסר תחלת הענין) ידע מה בחשוכא ונהורא עמיה שרי (דניאל &) אע"ג דנהורא עמיה שרי ידע מה בחשוכא והיינו דכתיב (&) אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה' ומי אר"י הכי והא אמרן דהא חכמתא הוה בסמיכותא דקראי בכל מה דאיתמר והאידנא פשיטותא דקרא צריכנא דאברהם הוה ויצחק הוה ויעקב הוה א"ל אע"ג דהוה חכמתא דקראי אסתכלנא למנדע:	"ויצא יעקב", "יודע מה בחשכה והאור שורה עמו", אף על גב שהאור שורה עמו יודע מה בחשכה, והיינו מה שנאמר "אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה' וכי רבי יהודה אמר כך, והרי אמרנו שהרי החכמה היתה בסמיכות הפסוקים בכל מה שנאמר. וכעת פשט הכתוב אנו צריכים, שאברהם היה ויצחק היה ויעקב היה. אמר לו אף על גב שהיו @ החכמה של הפסוקים, התבוננתי לדעת.
רבי יצחק פתח מזמור לדוד ה' מי יגור באהלך ומי ישכון בהר קדשך הולך תמים ופועל צדק ודובר אמת בלבבו וגו' מאי משמע א"ר יהודה בר רבי יוסי אלין עשרה אינון כנגד עשרת הדברות שעתידין בניו של יעקב לקיים	רבי יצחק פתח "מזמור לדוד ה' מי יגור באהלך מי ישכון בהר קדשך הולך תמים ופועל צדק ודובר אמת בלבבו וגו'". מה @ משמיע. אמר רבי יהודה בר רבי יוסי, אלו העשרה הם כנגד עשרת הדברות, שעתידים בניו של יעקב לקיים
כד/ג	
מדרש הנעלם	
במקום ההוא:	במקום ההוא.
א"ר יוסי והא חד סר אינון א"ל לא רגל על לשונו לא עשה לרעהו רעה חד מלה אינון דכל המרגל בחברו מיד עשה עמו רעה לא רגל בלשונו לא עשה עמו רעה וכי מאן שויא לאלין כנגד עשרת הדברות:	אמר רבי יוסי והרי אחד עשר הם. אמר לו "לא רגל על לשונו לא עשה לרעהו רעה", דבר אחד הם, שכל המרגל בחברו, מיד עושה עמו רעה. "לא רגל בלשונו לא עשה עמו רעה", וכי מי שם את אלה כנגד עשרת הדברות.
אמר רבי כלהו עשרת הדברות משתמע מינייהו הולך תמים כנגד אנכי ה' אלהיך מלמד שצריך אדם לקבל עליו אימת עול מלכות שמים, ואין לו רשות להרהר במה שאינו יכול להשיג, משמע שנאמר "אנכי ה' אלהיך", סתם. כתוב כאן "הולך תמים", וכתוב שם "תמים תהיה עם ה' אלהיך", ואין לך רשות להרהר על מה שלא הרשית.	אמר רבי יהודה, כל עשרת הדברות משתמעם @ מהם. "הולך תמים" כנגד "אנכי ה' אלהיך", מלמד שצריך אדם לקבל עליו אימת עול מלכות שמים, ואין לו רשות להרהר במה שאינו יכול להשיג, משמע שנאמר "אנכי ה' אלהיך", סתם. כתוב כאן "הולך תמים", וכתוב שם "תמים תהיה עם ה' אלהיך", ואין לך רשות להרהר על מה שלא הרשית.
ופועל צדק כנגד (&) לא יהיה לך אלהים אחרים על פני לא תשתחוה להם ולא תעבדם מכאן א"ר יהודה אין לך דבר עומד כנגד חילול ה' מנ"ל ממסית דכתיב (&) ידך תהיה בו בראשונה להמיתו למה כי בקש להדיחך מעל ה' אלהיך ואי קטיל ליה נקרא צדיק ² מקנא ופועל צדק וזהו ופועל צדק:	"ופועל צדק" כנגד "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני לא תשתחוה להם ולא תעבדם", מכאן אמר רבי יהודה, אין לך דבר עומד כנגד חילול ה'. מנין לנו, ממסית, שנאמר "ידך תהיה בו בראשונה להמיתו", למה "כי בקש להדיחך מעל ה' אלהיך", ואם הרג אותו, נקרא צדיק, מקנא ופועל צדק,

¹ עי' ס"י (פ"א מ"ח) עשר ספירות בלימה, בלום פ"ח מלדבר ולבך מלהרהר, ואם רץ פ"ח לדבר ולבך להרהר שוב למקום, שלכך נאמר (יחזקאל א יד) והחיות רצוא ושוב ועל דבר זה נכרת ברית.

² עי' פת"ש גדלות דז"א ג: כל מעשה הוא תחילה במחשבה לעשות הדבר בכלל, ואח"כ מצייר הדבר של החכמה בפרטות, והוא הבינה, ולכן החכמה נחשב ג"כ מענין המעשה שהוא מסודר בתחילה בחכמה, אבל הכתר הוא הרצון שרוצה לעשות, והרצון אין לו שייכות אל המעשה אלא נופל על האדם הרוצה, אבל הוא בבחינת פנותו אל המעשה ומדבק רצונו אל הדבר שצריך לעשות ואל התכלית שיבוא מזה המעשה שזהו עיקר רצונו, ואין הרצון נגמר אלא ע"י התכלית, ולכן הרצון הוא בחינה עליונה, שהרי הוא מאדם עצמו הרוצה, ואינו ציור של הדבר עצמו הנעשה, רק במה שמדבק אליו רצונו ובשביל התכלית, וז"ס מלכות דסלקא לכתר, א"י ואנ"י, ועולה לעילא לסוד דל"א שהוא בחינה תחתונה, עתיק, של עליון שהוא הפנימיות הגנוז ברצון, ואינו מושג אפילו אחר התכלית, ולכן שם (במדבר כד יא) ברח לך אל מקומך כו' כמ"ש אם רץ לבך שוב למקום, כמ"ש בספר יצירה (פ"א מ"ח).

² עי' פנחס, ועי' לעיל הערה. **Error! Bookmark not defined.**

וזהו "ופועל צדק".	וידובר אמת בלבבו, כנגד "לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא". אמר רבי יהודה, אינם כסדרם, ואף על גב שאינם כסדרם, אין זה משנה @ לנו. "לא רגל על לשונו לא עשה לרעהו רעה", כנגד "לא תענה ברעך עד שקר". "וחרפה לא נשא על קרבו", כנגד מחלל שבתות בפרהסיא. רבי יוסי אומר כנגד "לא תגנוב", שנאמר "אם זרחה השמש עלי".
"נבזה בעיניו נמאס", כנגד "לא תרצח". מי שהוא נבזה בעיניו לא יעשה קטטה שיהרג ולא יהרגוהו. "ואת יראי ה' יכבד" כנגד "כבד את אביך ואת אמך". אמר רבי יוסי על הכל חייב אדם לכבד אביו ואמו, יצא מכלל זה אם יאמרו לו לעבור על דברי תורה או לעבד עבודה זרה, שאינו חייב לכבדם, זהו שנאמר "ואת יראי ה' יכבד".	ודובר אמת בלבבו כנגד (&) לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא א"ר יהודה לית אינון כסדרן ואע"ג דלית אינון כסדרן לית לן בה לא רגל על לשונו לא עשה לרעהו רעה כנגד (&) לא תענה ברעך עד שקר וחרפה לא נשא על קרבו כנגד מחלל שבתות בפרהסיא ר' יוסי אומר כנגד (&) לא תגנוב דכתיב (&) אם זרחה השמש עליו:
"נשבע להרע ולא ימר" כנגד "לא תנאף", שהרי אם יצרו רוצה לשלוט עליו, יטיל שבועה על יצרו, כמו בועז, שאמר "חי ה' שכבי עד הבקר". "כספו לא נתן בנשך", זהו כנגד "לא תגנוב", שאם אינו מלוה ברבית ודאי לא ילך ויגנוב. "ושחד על נקי לא לקח" כנגד "לא תחמוד".	נבזה בעיניו נמאס כנגד (&) לא תרצח מאן דאיהו נבזה בעיניו לא יעביד קטטה דיקטול ולא יקטלוגיה ואת יראי ה' יכבד כנגד (&) כבד את אביך ואת אמך א"ר יוסי על הכל חייב אדם לכבד אביו ואמו יצא מכלל זה אם אמרו לו לעבור על דברי תורה או לעבוד ע"ז שאינו חייב לכבדם הה"ד (&) ואת יראי ה' יכבד:
אמר רבי יוסי בן קיסמא, כנגד אלו נאמר ביעקב עשרה אחרים, שנאמר "ויפגע במקום", א'. "וילן שם", ב'. "כי בא השמש", ג'. "ויקח מאבני המקום", ד'. "וישם מראשותיו", ה'. "וישכב במקום ההוא", ו'. "ויחלום והנה סולם מוצב ארצה", ז'. "וראשו מגיע השמימה", ח'. "והנה מלאכי אלהים", ט'. "עולים ויורדים בו", י'. הנה עשרה.	נשבע להרע ולא ימר כנגד (&) לא תנאף דהא אם יצרו בעי לשלטאה עליה יטיל שבועה על יצרו כבועז דאמר (&) חי ה' שכבי עד הבקר כספו לא נתן בנשך האי הוא כנגד (&) לא תגנוב דאי הוא לא אוזיף ברביתא, ודאי לא יזיל ויגנוב ושוחד על נקי לא לקח כנגד (&) לא תחמוד:
דבר אחר "ויפגע במקום", רבי בו פתח "אל תראוני שאני שחרחרת ששזפתני השמש בני אמי נחרו בי שמוני נוטרה את הכרמים כרמי שלי לא נטרתי הכרמים כרמי שלי לא נטרתי", הרי חוזר על יעקב, ששלטון יעקב בראשונה היה השמש, וחזר אותו השלטון לעשו והו"עבר ממנו. ויעקב אמר "אל תראני שאני שחרחרת", שהרי ניתן לי שלטון הלבנה, שהיא שחורה לעתים וזמנים, ששזפתני השמש, כשהו"עבר ממני שלטון השמש.	א"ר יוסי בן קסמא כנגד אלו נאמר ביעקב עשרה אחרים דכתיב (&) ויפגע במקום א' וילן שם ב' כי בא השמש ג' ויקח מאבני המקום ד' וישם מראשותיו ה' וישכב במקום ההוא ו' ויחלום והנה סולם מוצב ארצה ז' וראשו מגיע השמימה ח' והנה מלאכי אלהים ט' עולים ויורדים בו י' הא עשרה:
"בני אמי נחרו בי", זהו עשו, שנאמר "וישטם עשו את יעקב". "שמוני נוטרה את הכרמים" שנאמר "הייתי ביום אכלני חרב וקרח בלילה". "כרמי שלי לא נטרתי", שנאמר "ועתה מתי אעשה גם אנכי לביתי".	ד"א ויפגע במקום רבי בו פתח (&) אל תראני שאני שחרחרת ששזפתני השמש בני אמי נחרו בי שמוני נוטרה את הכרמים כרמי שלי לא נטרתי הא אתחזר על יעקב דשלטנא דיעקב בקדמיתא הוה שמשא ואתחזר ההוא שולטנא לעשו ואתעבר מניה ויעקב אמר אל תראוני שאני שחרחרת דהא אתייהיבת לי שלטנא דסיהרא דהיא אוכמא לעידנין וזמנין ששזפתני השמש כד אתעבר מני שלטנא דשמשא:
אמר רבי יוסי, [יעקב?] התפלל באותו מקום, והתחיל להתרעם לפני קונו על שהועבר @ ממנו אותו שלטון של השמש, זהו שנאמר "וילן שם", כמו שנאמר "וילוני העם על משה", לשון תרעומות. ולמה, מפני	בני אמי נחרו בי זהו עשו דכתיב (&) וישטם עשו את יעקב שמוני נוטרה את הכרמים דכתיב (&) הייתי ביום אכלני חרב וקרח בלילה כרמי שלי לא נטרתי דכתיב (&) ועתה מתי אעשה גם אנכי לביתי:
	ויפגע במקום (&) רבי יצחק אמר באיזה מקום פגע במקום שעתיד לעמוד בית המקדש והתפלל שם רבי יהודה אומר היום היה גדול ורצה להלוך ולא יכיל:
	א"ר יוסי התפלל באותו מקום והתחיל להתרעם לפני קונו על דאתעבר מניה ההוא שולטנא דשמשא הה"ד (&) וילן שם כד"א (&) וילוני העם על משה לשון תרעומות ולמה מפני כי בא השמש דאתעבר מניה ואתייהיבת לעשו:

"כי בא השמש", שהועבר@ ממנו וניתן לעשו.	
מה עשה יעקב, התחיל לבכות, מיד "ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו כדי לצער נפשו, כיוצא בדבר "ויקחו אבן וישימו תחתיו וישב עליה".	מה עשה יעקב, התחיל לבכות, מיד "ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו כדי לצער נפשו, כיוצא בדבר "ויקחו אבן וישימו תחתיו וישב עליה".
"ויקח מאבני המקום", אמר רבי יוסי, אבן אחת ממש היתה, משמע שנאמר "מאבני", ולא "אבני", כמו שנאמר "מבנות הכנעני" ולא אמר אלא אחת, זהו שנאמר "אשר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני", אחת מהן.	ויקח מאבני המקום א"ר יוסי אבן אחת {כז ע"ד} ממש היתה משמע דכתיב (&) מאבני ולא אבני כד"א (&) מבנות הכנעני ולא אמר אלא אחת הה"ד (&) אשר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני אחת מהן:
רבי זירא [פעם] נכנס לפני רבי אלעזר בן ערך, ומצא אותו שהיה יושב ועינו נובעים מים, והיה מרחש בשפתותיו ובוכה. חזר לאחוריו. רבי זירא אמר לשמשו, מה זה שיושב הרב ובוכה. אמר פעמיים נכנסתי להתקרב אליו ולא יכלתי. בעודם יושבים, ראו אותו שנכנס לחדרו, עד שירד היה קולו הולך בבית ובוכה.	רבי זירא עאל קמי רבי אלעזר בן ערך אשכחיה דהוה יתיב ועינוי נבעין מיא והוה מרחיש בשפוטתיה ובכי חזר לאחורוי רבי זירא אמר לשמשיה מאי האי דיתיב מר ובכי אמר תרי זמני עיילנא לקרבא גבוי ולא יכילנא עד דהווי יתבי חמוץ ליה דעאל לאדריה עד דנחת הוה קליה אזיל בביתא ובכי:
שמע שהיה אומר "אבן אבן אבן אבן קדושה עליונה על כל העולם, בקדשת רבונך, עתידים בני העמים להזדלזל בך ולהושיב גופות טמאים עליך, לטמא את מקומך הקדוש, וכל הטמאות יקריבו בך, אוי לעולם באותו הזמן".	שמע דהוה אמר אבנא אבנא אבנא קדישא עילאה על כל עלמא בקדושתא דמארך זמיני בני עממיא לאתזלזל בך ולאותבא גולמי מסאבין עלך לסאבא אתרך קדישא וכל מסאבין יקרבוך בך ווי לעלמא בהווא זמנא:
ירד וישב בכסאו@, אמר רבי זירא לשמשו, לך ואמור לו לרב, אם שאכנס@ לפניו. נכנס שמשו, אמר, הנה רבי זירא כאן. לא השגיח בו ולא הרים עיניו. אחר כך אמר רבי זירא, שיכנס ואתה תשב בחוץ. נכנס רבי זירא, והרכין ברכיו וישב לפניו. ראה רבי אלעזר, בעט ברגלו, אמר קום משם ושב כדרךך, קם וישב כדרךכו.	נחת ויתיב בסולסלניה {כח ע"א} א"ר זירא לשמשיה זיל ואימא ליה למר אי איעול קמיה עאל שמשיה אמר הא רבי זירא הכא לא אשגח ביה ולא זקיף עינוהי לבתר אמר רבי זירא ליעול ואת תיב לבר עאל ר' זירא וארכין ברכוי ויתיב קמיה חמא ר' אלעזר בטש ברגליה אמר קום מהתם ותיב כארחך קם ויתיב כארחיה:
אמר רבי זירא, זה שהרב היה בוכה, מה ראית. אמר, מרכבה@ בשבר גדול של כל העולם, ראיתי אותה אבן היקרה הקדושה, שממנה נשתל העולם, ואותה האבן היתה שיעקב שם את ראשו עליה.	א"ר זירא האי דמר דהוה בכי מאי חזא אמר ארכבתא תבירא סגיא דכל עלמא חזינא והווא אבנא יקירא קדישא דמינא אשתיל עלמא והווא אבנא הוה דשוי יעקב רישיה עליה:
וכי האבן שממנה נשתל כל העולם, וראשה היה שקוע בתהום הגדול, איך יכל יעקב לנענע אותה. אלא אותה האבן, זיוותיה היו שקועות בתהום הגדול, וראשה נתגלה@ בבית המקדש, ועליה קדש הקדשים, והשכינה הכבוד העליון עליה, זהו שנאמר "משם רועה אבן ישראל". והשם הקדוש של המלך העליון היה חקוק עליה.	וכי אבנא דמינא אשתיל כל עלמא והוה רישיה משקעא בתהומא רבא היך יכיל יעקב לנענע לה אלא ההוא אבנא זוייתיה משקען בתהומא רבא ורישיה אתמגוס ³ בבי מקדשא ועלה קדש קודשין ושכינתא יקרא עילאה עליה הה"ד (&) משם רועה אבן ישראל ושמא קדישא דמלכא עילאה הוה גליף עליה:
כשבא יעקב, קרא אותו השם הקדוש, ונטלה מכאן ושם באותו מקום שקדש הקדשים היה שם. אמר רבי זירא, אני שמעתי בשם רבי בו, שאמר את סוד הדבר בזה ולא נזכרתי.	כד אתא יעקב קרא ההוא שמא קדישא ונסבה מכאן ושויה בההוא אתר דקדש קדשין הוה תמן אמר רבי זירא אנא שמענא בשם ר' בו דאמר רזא דמלה בהאי ולא אדכרנא:
אמר רבי אלעזר, אי@ רבי זירא דעתי חסה@ עליך, ואולי הדבר הזה ששמעת, וכך	א"ר אלעזר אי רבי זירא דעתי אחיס עלך

³ לשון מזרק? עי' שמות כה כט.

עלייה: תרגום יונתן על שמות פרק כח פסוק לט
למכפרא על מגיסי רעיוניהון

הוא בירור הדבר, שנאמר "ויקח מאבני המקום", אבן אחת מאבני המקום, מאיזה מקום, ממקום הידוע, שהוא מקום התהום, ששם אבנים ששוחקים מים לכל העולם, זהו שנאמר "אבנים שחקו מים".	ודילמא האי מלה שמעת וכך הוא ברירא דמלתא דכתיב (&) ויקח מאבני המקום אבן אחת מאבני המקום מאיזה מקום ממקום הידוע שהוא מקום התהום ששם אבנים ששוחקים מים לכל העולם הה"ד (&) אבנים שחקו מים:
האבן הזאת היתה עיקר לכולם, והיתה עולה עד מקום שהיה שם בית המקדש. ויעקב לא היתה כונתו על שום אחת מהן, אלא עליה, משום שרמזה לו רמז, כמו שהכל נשתל ממנה, כך יעקב כל העולם נשתל ממנו.	האבן הזאת היתה עיקר לכולם והיתה עולה עד מקום שהיה שם בית המקדש ויעקב לא היתה כונתו על שום אחת מהן אלא עליה משום שרמזה לו רמז, מה היא הכל אשתיל מינה כך יעקב כל עלמא אשתיל מינה:
באותה השעה "ויקח מאבני	באותה שעה ויקח מאבני
	כד/ד
	זהר חדש:
פתח היהודי ההוא ואמר "ויקח לו יעקב מקל לבנה לח ולוז וערמון". "ויקח לו", לעצמו ולתיקונו. "מקל לבנה", זה סוד של וא"ו של השם הקדוש, שנקרא תפארת, שהוא אחוז בה. והוא כמו המקל לבנה בן לה"א העליון הנסתר. "לח", מצד המים שנקראים חסד. "ולוז", מצד האש שנקראת גבורה. "וערמון", מצד של עצמו, וחלקו, הכלל של כל הצבעים, שהרי יעקב חכם היה בערמוניות.	פתח ההוא יודאי ואמר (&) ויקח לו יעקב מקל לבנה לח ולוז וערמון ויקח לו לגרמיה ולתקוניה מקל לבנה דא רזא דוא"ו דשמא קדישא דאקרי תפארת דאיהו אחיד בה ואיהו כגוונא דמקל לבנה [בן] [בן] להא עילאה סתימאה לח מסטרא דמיא דאקרון חסד ולוז מסטרא דאש ⁴ דאיקרי גבורה וערמון מסטרא דגרמיה וחולקיה כללא דכל גוונין ⁵ דהא יעקב חכימא הוה בערמימותא:
"ויפצל בהם פצלות לבנות". "בהם", היה לו לומר "בו", שהרי מקל אחד היה מקל א', מה זה "בהם", בכל אותם שבע דרגות שרמוזות בפסוק של "לך ה' הגדולה והגבורה", השלים אותם באותן פצלות לבנות שפצל בהן, הצד של האש וסיבב אותן לצד המים, זהו שנאמר "מחשוף הלבן אשר על המקלות".	ויפצל בהם פצלות לבנות בהם בו הול"ל דהא [מקל] (מכל) חד הוה מאי בהם בכל אינון ז' דרגין דרמיון בקרא דלך ה' הגדולה והגבורה (&) אשלים לון באינון קילופין חוורין דקליף בהו סטרא דאש ואסחר לון לסטרא דמים הה"ד (&) מחשוף הלבן אשר על המקלות:
בא ראה, שבע מעלות ממקלות רמוזות בפסוקים הללו. "ויקח לו יעקב מקל", אחת. "אשר על המקלות", שתיים. הרי שלש. "ויצג את המקלות", שתיים, הרי חמש. "יחמו הצאן אל המקלות", הרי שבע, והם הסוד של שבעה קולות, והם סוד שנאמר "חצבה עמודיה שבעה", והם שבעה ימי בראשית שמאירים מראשית שנקראת חכמה, והם שבעה עמודים שעליהם הקים הקדוש ברוך הוא את העולם, והכל בסוד השם הקדוש.	ת"ח ז' [מעלות] (מקלות) ממקלות רמיון בהני קראי (&) ויקח לו יעקב מקל חד אשר על המקלות תרין הא תלת ויצג את המקלות תרין הא חמשה יחמו הצאן אל המקלות הא ז' ואינון רזא דז' קולות ואינון רזא דכתיב (&) חצבה עמודיה שבעה ואינון ז' יומי בראשית דנהרין מראשית דאיקרי חכמה ואינון ז' סמכין דאקים קב"ה עלייהו עלמא וכולא ברזא

⁴ עי' מדרש הנעלם מז ע"א? מה כתוב כאן.

⁵ דיניק נר' דיצחק לאש (דפ"מ).

⁶ עי' בהגר"א בתיק"ז קמח ע"ד: עיינין מרקמן כו' על לול"א כו' - דנקודין ממעטין את הכתב שאין (תוך הענין) כמו שכתוב ורמאי איהו שאינו תוכו כברו וז"ש על לול"א שדרשו בהיפך הכתב בפ"ק דברכות ואמר בנקודין חוורין דהוא מסט' דנחש גוון חוור והוא נחש הרמאי דפתי לאדם כנ"ל וכמ"ש בזו"ח @ שם ע"ש וכנ"ל וז"ש ומאן דאיהו בנקודין כו' בנקודין כו': ואמר בנקודין אוכמין כל בישין משום דהיא כללא דכל גוונין כמ"ש בזו"ח @ שם וע"ש כח ע"א כ"ט א': עמק טוב כו' - שהן תהו ובהו כמ"ש בס' הבהיר והוא בעץ הדעת טוב ורע בהו טוב כו' ומ"ש תהו ובהו רעים הוא בס"א ועבפ"א דס"י עומק כו':

דשמא קדישא: ת"ח כד הוה האי מקל בידו דיעקב שלימא קרי ליה אורייתא מקל וכד הוה בידיהו דמשה ואהרן קרי ליה מטה הה"ד (&) ויקח משה את מטה האלהים בידו ואהרן נמי אחיד ביה מה בין האי להאי אלא רוא עילאה הוא כד הוה בידוי דיעקב קרי ליה אורייתא מקל מסטרא דקל דהא יעקב קול איקרי דכתיב (&) הקול קול יעקב ובקול אחיד דהא דרגיה הוא:	בא ראה, כשהיה המקל הזה בידי יעקב השלם, קראה לו התורה, מקל. וכאשר היה בידי משה ואהרן, קראה לו מטה, זהו שנאמר "ויקח משה את מטה האלהים בידו", וגם אהרן אחז בו. מה בין זה לזה. אלא סוד עליון הוא, כשהיה בידי יעקב, קראה לו התורה מקל, מהצד של קל, שהרי יעקב נקרא קול, שנאמר "הקל קול יעקב", ובקול הוא אחוז, שהרי זו דרגתו.
וכד הוה בידיהו דמשה ואהרן דאינון אחידין בנצ"ח והו"ד דאינון תרין סמכין איקרי מטה לישנא דסמכא דהא ע"י אסתמיך עלמא באורייתא דנפיק מבין תרין למודי ה' ואתייבא על ידיהו ועל דאינון סמכין לעלמא באורייתא דנפיק מבין נצ"ח והו"ד דאחידין בהו קרא ליה מטה ומאן דאחיד באורייתא סמכא ליה ומחזקא ליה על ירכוי דלא יסטי לימינא ושמאלא זכאין אינון ישראל דקב"ה יחב לון אורייתא לגלאה לון רזין עילאין עלייהו כתיב (&) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום:	וכשהיה בידי משה ואהרן, שהם אחוזים בנצח והוד, שהם שני עמודים, נקרא מטה, לשון של תמיכה, שהרי על ידו נסמך העולם, @ בתורה שיוצאת מבין שני "למודי ה'", ונתנה על ידם, ועל שהם תומכים את העולם, @ בתורה שיצאה מבין נצח והוד, שאחוזים בהם, קראה לו מטה. ומי שאחוז בתורה, תומכת אותו ומחזיקתו על ירכיו@, שלא יסטה ימין או שמאל. אשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא נתן להם תורה, לגלות להם סודות עליונים, עליהם נאמר "ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום".
כה/א מדרש הנעלם	
המקום שהיא עיקר כל העולם וישם מראשותיו (&) שם בלבו שהיא מראשותיו דוגמת זה כזו מיד וישכב במקום ההוא כלומר נתישבה דעתו באותו מקום:	המקום", שהיא עיקר כל העולם. "וישם מראשותיו", שם בלבו, שהיא מראשותיו, דוגמת זה כזו. מיד "וישכב במקום ההוא", כלומר נתישבה דעתו באותו מקום.
וסימן ידוע לקח אמר זו היא דוגמא שלי ואם לזו תהיה שום מעלה בידוע שיהיה לי מעלה, ועל כך שם לבו עליה ונדר נדר, שנאמר "והאבן הזאת אשר שמתי מצבה", כלומר אם האבן הזאת אשר שמתי מצבה, יהיה בית אלהים, מיד, וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך. נדר המעשר. אמר רבי זירא, זה ודאי שמעתי.	וסימן ידוע לקח. אמר, זו היא דוגמא שלי. ואם לזו תהיה שום מעלה, בידוע שיהיה לי מעלה, ועל כך שם לבו עליה ונדר נדר, שנאמר "והאבן הזאת אשר שמתי מצבה", כלומר אם האבן הזאת אשר שמתי מצבה, יהיה בית אלהים, מיד, וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך. נדר המעשר. אמר רבי זירא, זה ודאי שמעתי.
א"ל על האי אתקרי אבן ישראל (בראשית מט &) כלומר נקראה כך על שמו על שנתן לבו ועיניו עליה והקב"ה עשה אותה בית עולמים ושם היתה שכינתו ועל דא בכינא דחזינא דעל האי אבנא זמינין לשואה סואבת עממיא ופגרי מיתייא מאן לא יבכי ווי לעלמא ווי לההוא זימנא ווי לההוא דרא בכה כד בקדמיתא אתנח ואשתיק לבתר חזר ואמר ווי לאינון דיהון זמינין בעלמא כד יתער מלכא עילאה דעלמא בכה רבי זירא אמר מלאכא קדישא ידע דין יאות הוא למבכי עלה זכאין אתון צדיקא דאתון⁷ קדישין בעלמא דין ובעלמא דאתי:	אמר לו, על זה נקראת "אבן ישראל", כלומר נקראה כך על שמו, על שנתן לבו ועיניו עליה. והקדוש ברוך הוא עשה אותה בית עולמים, ושם היתה שכינתו. ועל זה בכיתי, שראיתי שעל האבן הזו, עתידים לשים את טומאת העמים ופגרי מתים, מי לא יבכה. אוי לעולם, אוי לאותו הזמן, אוי לאותו הדור. בכה כבראשונה, נאנח ושתק. אחר כך חזר ואמר, אוי לאותם שיהיו נמצאים@מוכנים@עתידים בעולם כשיתעורר המלך העליון של העולם. בכה רבי זירא. אמר, המלאך הקדוש יודע את זה, ראוי הוא לבכות עליה. אשריכם הצדיקים,

⁷ עי' מדרש הנעלם דף מז ע"א מה כתיב (דפ"מ).

שאתם קדושים בעולם הזה ובעולם הבא.	פרשה י"ח
פרשת יח	פרשה י"ח
ויחלום והנה סולם מוצב ארצה וגו' עולים ויורדים בו (&) רבי פתח בהאי קרא כמגדל דוד צוארך בנוי לתלפיות אלף המגן תלוי עליו כל שלטי הגבורים אמר רבי כל הדברים יכלו והתורה לא תכלה ואין דבר חביב לפני הקדוש ברוך הוא כמו התורה ולומדיה, ששינונו כל המתעסק בתורה בכל יום, יתחדשו לו סתרים של מעלה. והתורה אומרת לו "אשקך מיין הרקח מעסיס רימוני", זהו יינה של תורה, וזהו יין המשמר מששת ימי בראשית, והם דברים העתידיים להגלות לצדיקים לעתיד לבא.	ויחלום והנה סולם מוצב ארצה וגו' עולים ויורדים בו. רבי פתח בפסוק הזה "כמגדל דוד צוארך בנוי לתלפיות אלף המגן תלוי עליו כל שלטי הגבורים". אמר רבי, כל הדברים יכלו והתורה לא תכלה. ואין דבר חביב לפני הקדוש ברוך הוא כמו התורה ולומדיה, ששינונו כל המתעסק בתורה בכל יום, יתחדשו לו סתרים של מעלה. והתורה אומרת לו "אשקך מיין הרקח מעסיס רימוני", זהו יינה של תורה, וזהו יין המשמר מששת ימי בראשית, והם דברים העתידיים להגלות לצדיקים לעתיד לבא.
קם רבי [בן] (בא) על רגליו ואמר אי כך הוא לא היה לו לומר אלא, יין המשמר בענביו מהר סיני, מה זה מששת ימי בראשית. אמר לו אותם עומקי סדרי בראשית, שלא התגלו לאדם, ועתידיים הצדיקים לדעת אותם, כדוגמא זה ידעו אותם שעסקו בתורה תמיד. באורייתא תדיר:	קם רבי בו על רגליו ואמר, אם כך הוא, לא היה לו לומר אלא, יין המשמר בענביו מהר סיני, מה זה מששת ימי בראשית. אמר לו אותם עומקי סדרי בראשית, שלא התגלו לאדם, ועתידיים הצדיקים לדעת אותם, כדוגמא זה ידעו אותם שעסקו בתורה תמיד.
ותאנא אמר רבי יהודה רזא אורייתא לחכימין אתיהיבו לאינין דאתעסקו באורייתא תדיר ותני רבי יהודה כל מאן דהוא עסיק באורייתא כל צרכו סלקין ליה לנשמתיה לעילא כד איהו נאים בשינתיה ⁸ ואולפין ליה מעומקי תורה ומינינה דובבן ומרחשן שפוטתיה ביממא הה"ד (&) דובב שפתי ישנים א"ר יצחק כל המתעסק בתורה לשמה כשהוא ישן בלילה נשמתו עולה למעלה ומראין לה אותן הדברים העתידין להיות בעולם:	ולמדנו, אמר רבי יהודה, סודות התורה נתנו לחכמים, לאותם שמתעסקים תמיד בתורה. ושנה רבי יהודה, כל מי שהוא עוסק בתורה כל צרכו, מעלים את נשמתו למעלה כשהוא יושן ⁸ בשינתו, ומלמדים אותו מעומקי תורה, וממנה דובבים ומרחשים שפוטתיו ביום, זהו שנאמר "דובב שפתי ישנים". אמר רבי יצחק כל העוסק בתורה לשמה, כשהוא יושן בלילה, נשמתו עולה למעלה, ומראים לה אותם הדברים העתידיים להיות בעולם.
רבי יוסי הוה יתיב ועסיק באורייתא אתא לגביה רבי אבא א"ר יוסי מארי דשמעתא אתא קם קמיה יתבו ואתעסקו באורייתא עד דהוו יתבי רמש ליליא יתבו ואתעסקו בה עד פלגות ליליא אדמיך רבי אבא ורבי יוסי הוה יתיב חמא לרבי אבא דאנפוי מסמקי טפי והוא חייך וחמא נהורא רבא בביתא א"ר יוסי שמע מיניה דשכינתא הכא	רבי יוסי ישב ועסק בתורה. בא אליו רבי אבא, אמר רבי יוסי בעל ההלכה בא. קם לפניו. ישבו והתעסקו בתורה, בעודם יושבים, ירד הלילה. ישבו ועסקו בה עד חצות הלילה. נרדם רבי אבא, ורבי יוסי היה יושב, ראה את רבי אבא שפניו מאד אדומות והוא צוחק, וראה אור גדול בבית. אמר רבי יוסי, מזה נשמע ששכינה כאן. הרכין עיניו,

⁸ עי' בהגר"א בתיקו"ז פ ע"ג: כמ"ש (ברכות כח ע"א) כל מי שאין תוכו כבדו כו', ובית המדרש ידוע דרגא דבינה, לבא, חדר הורתי שם (וכמש"ל (יב ע"א (יג ע"ב) ודרור קן לה כו' וזהו הקן) אשקך מיין הרקח (שיה"ש ח ב)

⁹ כללים ח"א א ע"ד: כן מבואר בזוהר תרומה (דף קסח ע"ב), וזהו קשה לו, מאי וחכך כיין הטוב. והתשובה לזה, היכי דממתיק היין בדברים טובים, או במים שעושה מזיגה, אז הוא טוב, כן מבואר בזוהר בלק (קפט ע"ב) שהוא כיין הטוב דאתא יעקב וארמי ביה מיא דא הוא יין טוב. ואם האדם זוכה להפוך הדינים והגבורות לחסדים טובים, יזכה לרב טוב הצפון להצדיקים והקב"ה משבח לכנסת ישראל, וחכך כיין הטוב, שהוא חמרא דמנטרא. הולך לדודי, דא יצחק דאיקרי ידיד למישרים, כד"א אתה כוננת מישרים, לאתכללא שמאלא בימינא, וחדאן כולא. דובב שפתי ישנים. ענין דובב ולא כתיב אמירה או דיבור, נוכל לומר ביה ענין דובב, נאמר על הדיבור שלא היה ראוי להתגלה ובהכרח נתגלה נקרא דובב, כמו שנאמר דובב שפתי (שיר ז י). להוציא דיבה על הארץ (במדבר יד לו), ומוציא דיבה הוא כסיל (משלי יז יח), כי שמעתי דבת רבים (תהלים לא יד, ירמיה כ י) דבתם רעה (בראשית לז ב). כן הכא ע"י התעוררות והתעסקות בתורתו מגלן לו אז חידושין נעלמים, וכן הובא בזו"ח ח"א (פ' ויצא כח ע"ב) תני רבי יהודה כל מאן דהוא עסיק באורייתא כל צרכו סלקין ליה לנשמתיה ליעלא כד איהו נאים בשינתיה ואולפן ליה מעומק תורה ומינה דובבן ומרחשן שפוטתיה ביממא, הה"ד דובב שפתי ישנים. אמר ר' יצחק כל המתעסק בתורה לשמה, כשהוא ישן בלילה נשמתו עולה ומראין לה אותן הדברים העתידין להיות בעולם.

ישב שם עד שעלה שחרות הבוקר, והאור היה מאיר בבית, עד שהרים עיניו, ראה הבוקר ונחשך הבית.	ארכין עינוי יתיב תמן עד דהוה סליק שחרותא דצפרא ונהורא הוה נהיר בביתא עד דזקף עינוי חמא צפרא ואתחשך ביתא:
התעורר רבי אבא, ופניו היו מאירים, ועיניו צוחקות. אחז בו רבי יוסי. אמר רבי אבא, אני יודע מה שאתה רוצה. [כאשר הייתי] מחייך, סודות עליונים ראיתי. ובשעה שאחז בנשמתו בעל הפנים, העלה אותה לחדרים גדולים ועליונים. וראיתי את הנשמות של שאר הצדיקים שעולות לשם, ואמר להם, אשריכם הצדיקים, שבשבילכם אני נבנה בבנין קדוש של השם הנכבד, לענות לצבאות המלך העליון, וראיתי את תורתו שהיתה מונחת שם, תלי תלים, כמגדל גדול, ולכן שמחתי בחלקי וצחקו@ושמחו עיני.	איתער רבי אבא ואנפוי הוו נהירין ועינוי חייכין אחיד ביה רבי יוסי א"ר אבא אנא ידענא מה את בעי חייך רזין עלאין חמית ובשעתא דאחיד נשמתא דילי מארי דאפייא ¹⁰ סליק לה לאדרין רברבין ועילאין וחמית נשמתהון דשאר צדיקא דסלקי תמן ואמר לון זכאין אתון צדיקא דבגיניכון אנא אתבני בבניינא קדושא דשמא יקרא לאענאה לחילוי דמלכא עילאה וחמית אוריית דהוה מנחא תמן תלי תלים ¹¹ כמגדלא רבא ובגיני כך חדינא בחולקי וחייכין עינאי ¹² :
אמר רבי יצחק, אל תתמה על זה של רבי אבא, שהפסוק מעיד כך, ששנינו עשה הקדוש ברוך הוא את זה הממונה תחתיו ותלה ממנו כל שאר הצבאות, כמו הצואר הזה, שכל הגוף תלוי ממנו, ובשעה שהצדיקים עוסקים בתורה, הקדוש ברוך הוא בונה עולמו ונותן שמו בקרבו, להגיע לכל, ולהספיק לעולם מטובו של מקום.	א"ר יצחק אל תתמה על הא דרבי אבא דהא קרא אסחיד כך דתנינן עשה הקב"ה לזה הממונה תחתיו ותלה ממנו כל שאר הצבאות [כהאי] (בהאי) צואר שכל הגוף תלוי ממנו ובשעה שהצדיקים עוסקים בתורה הקב"ה בונה [עולמו] (עצמו) ונותן שמו בקרבו להגיע לכל ולהספיק לעולם מטובו של מקום:
וכשאין הצדיקים עוסקים בתורה, הקדוש ברוך הוא נוטל שמו מקרבו, ואזי העולם חסר, והוא אינו במעלות היכלת. מנין לנו, שנאמר "כמגדל דויד צוארך בנוי לתלפיות". אם מרבים ומגדלים הצדיקים תורה כמגדל הזה, מיד "צוארך בנוי לתלפיות", זהו שהוא צוארו של עולם בנוי בבנין קדוש, שכל הפיות תלו ונלאו לדעת השגחתו, וזהו תלפיות, כמו שנאמר "ותלה ארץ מצרים" NIKUDS\$. ואז "אלף המגן" תלוי עליו, וכל שלטי הגברים, אותם הנקראים אלף אלפים, וכל הנשאר תלויים עליו, וכל השליטים וכל העולמות מלאים מטובו של מקום.	וכשאין הצדיקים עוסקין בתורה הקב"ה נוטל שמו מקרבו ואזי העולם חסר והוא אינו במעלות היכולת מנ"ל דכתיב (&) כמגדל דוד צוארך בנוי לתלפיות אם מרבים ומגדלים הצדיקים תורה כהאי מגדל מיד צוארך בנוי לתלפיות זהו שהוא צוארו של עולם בנוי בבנין קדוש שכל הפיות תלו ונלאו לדעת השגחתו וזהו תלפיות כד"א (&) ותלה ארץ מצרים ואז אלף המגן תלוי עליו וכל שלטי הגבורים אותן הנקראים אלף אלפין וכל הנשאר תלויים עליו וכל השליטין וכל העולמות מלאים מטובו של מקום:
אמר רבי יהודה	א"ר יהודה
	כה/ב
	מדרש הנעלם
והיינו שנאמר "ויחלום והנה סולם מוצב ארצה", כלומר כשהצדיקים אינם עוסקים בתורה, "סולם מוצב ארצה", ואינו במעלה. זכו הצדיקים ועסקו בתורה, "ראשו מגיע השמימה", אזי יש לו מעלה, וכל טוב לא יחסר, ומיד "והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו". מהו "בו". אמר רבי יהודה, בשמו של מקום, כמו שנאמר "נגילה ונשמחה בו".	והיינו דכתיב (&) ויחלום והנה סולם מוצב ארצה כלומר כשהצדיקים אינם עוסקים בתורה סולם מוצב ארצה ואינו במעלה זכו הצדיקים ועסקו בתורה ראשו מגיע השמימה אזי יש לו מעלה וכל טוב לא יחסר ומיד והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו מאי בו אמר רבי יהודה בשמו של מקום כד"א (&) {כח ע"ג} נגילה ונשמחה בו:
אמר רבי יצחק, בו באותו ממונה, ולמה נאמר אחריו "והנה ה' נצב עליו", על אותו	א"ר יצחק בו בהווא ממונה ומפני מה דכתיב אחריו (&) והנה ה' נצב עליו על ההוא ממונה

¹⁰ עי' מלואים אותיות. Error! Reference source not found. Error! Reference source not found.

¹¹ עי' מלואים אות. Error! Reference source not found.

¹² לבדוק כל התרגום של הפיסקא.

הממונה, מפני זה עולים ויורדים בשבילו, מפני שמו של מקום, שהוא "נצב עליו". אמר רבי תנחום, למה נקרא שמו מלך שלם מכל שאר הצבאות, שאין לך נושא שמו של מקום בקרבו כמו זה.	מפני זה עולים ויורדים בשבילו מפני שמו של מקום שהוא נצב עליו א"ר תנחום למה נקרא שמו מלך שלם מכל שאר הצבאות שאין לך נושא שמו של מקום בקרבו כמו זה:
אמר רבי יעקב, רמזו ליעקב והשיבו על מה שנתרעם לפני הקדוש ברוך הוא. כלומר, שאם בניו יזכו לעסוק בתורה ובמצות, יש מעלה לזה ומעלה לבניו. לא זכו לעסוק בתורה ובמצות, אין מעלה לזה ואין מעלה לבניו, זהו שנאמר "והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו". "מלאכי אלהים", אלו בניו של יעקב, ובו עולים, לא זכו ויורדים בו, בשבילו. "בו", כשיש לו מעלה יש להם.	א"ר יעקב רמזו ליעקב והשיבו על מה שנתרעם לפני הקב"ה כלומר שאם בניו יזכו לעסוק בתורה ובמצות יש מעלה לזה ומעלה לבניו לא זכו לעסוק בתורה ובמצות אין מעלה לזה ואין מעלה לבניו הה"ד (&) והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו מלאכי אלהים אלו בניו של יעקב ובו עולים לא זכו ויורדים בו בשבילו בו כשיש לו מעלה יש להם:
אמר רבי יצחק, כל שרי האומות היו עולים או יורדים בשביל זה. כשיש לו מעלה, יורדים שרי האומות. כשיש לו ירידה, עולים. והכל תלוי בבניו של יעקב. אמר רבי יהודה בר שלום, אין טוב ואין רע בא לעולם אלא בשביל בניו של יעקב.	א"ר יצחק כל שרי האומות היו עולים או יורדים בשביל זה כשיש לו מעלה יורדים שרי האומות כשיש לו ירידה עולים והכל תלוי בבניו של יעקב א"ר יהודה בר שלום אין טוב ואין רע בא לעולם אלא בשביל בניו של יעקב:
הגמון אחד בא לרבי אבהו, ואמר, יש להכניס @ את כל העולם עליכם, כמו על הארבה הזה. להאביד אתכם מן העולם בשעה אחת. אומה זו אין עובדת לרבונה, נאמר "ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה את יבוליה", אם היא סוטה, כל העולם יאבד בשבילה. אמר לו, והרי אתם עושים אותה שתסטה, ושלא תלך בדרך כשרה. אמר לו, חטאיכם הם העושים לעורר אותנו. אמר רבי יהודה, יפה אמר אותו ההגמון.	הגמון אחד בא לרבי אבהו ואמר ואמר יש להכניס @ את כל העולם עליכם כמו על הארבה הזה. להאביד אתכם מן העולם בשעה אחת. אומה זו אין עובדת לרבונה, נאמר "ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה את יבוליה" אם היא סוטה, כל העולם יאבד בשבילה. אמר לו, והרי אתם עושים אותה שתסטה, ושלא תלך בדרך כשרה. אמר לו, חטאיכם הם העושים לעורר אותנו. אמר רבי יהודה, יפה אמר אותו ההגמון.
שנו רבותינו "והנה סולם מוצב ארצה", זהו בית עולמים. "וראשו מגיע השמימה", זהו שנאמר "מכון לשבתך פעלת ה'", איזהו "ראשו", זהו ציון, ששם השכינה והכרובים וקדש הקדשים. אמר רבי אבא, סולם זה סיני, שבו נתנה תורה, ושם נגלו מרכבותיו של הקדוש ברוך הוא.	ת"ר "והנה סולם מוצב ארצה" זהו בית עולמים וראשו מגיע השמימה כד"א (&) מכון לשבתך פעלת ה' איזהו ראשו זהו ציון ששם השכינה והכרובים וקדש הקדשים א"ר אבא סולם זה סיני שבו ניתנה תורה ושם נגלו מרכבותיו של הקב"ה:
רבי בא בשם רבי יוחנן אמר, עוד יש להסתכל בפסוק זה כבראשונה "כמגדל דוד צוארך בנוי לתלפיות", שהרי שנינו, אמר רבי שמעון אמר רבי זירא, כל זמן שישראל היו עוסקים בתורה, בית המקדש היה קיים, זהו שנאמר "כמגדל דוד צוארך בנוי", אם מגדלים תורה, כאותו מגדל. "צוארך בנוי", מהו "צוארך", זה בית המקדש, זהו שנאמר "ויפל על צוארי בנימין אחיו ויבך", מלמד שבכה על מקדש ראשון ועל מקדש שני.	רבי בא בשם ר' יוחנן אמר עוד אית לאסתכלא בהאי קרא כדבדקמיתא (&) כמגדל דוד צוארך בנוי לתלפיות דהא תנינן א"ר שמעון א"ר זירא כל זמן שישראל היו עוסקים בתורה בית המקדש היה קיים הה"ד (&) כמגדל דוד צוארך בנוי אי מגדלים תורה כהאי מגדל צוארך בנוי מהו צוארך זה בית המקדש הה"ד (&) ויפל על צוארי בנימין אחיו ויבך מלמד שבכה על מקדש ראשון ועל מקדש שני:
אמר רבי יצחק מהו מגדל. אלא מה מגדל דוד, מגדל חזק, אף העוסקים בתורה צריכין חזק ובנין חזק. ר' תנחום אמר "מגדל דוד", מה דוד היה מתגדל בתורה יותר מכל בני דורו, כך העוסקים בתורה דורו, כך העוסקים בתורה צריכין להתגדל בתורה ושלא יתבטלו ממנה.	א"ר יצחק מהו מגדל אלא מה מגדל דוד מגדל חזק אף המתעסקים בתורה צריכים חזוק ובנין חזק ר' תנחום אמר מגדל דוד מה דוד היה מתגדל בתורה יותר מכל בני דורו כך המתעסקים בתורה צריכין להתגדל בתורה ושלא יתבטלו ממנה:
מה דוד היה עוסק בתורה לילה ויומם, כך צריך האדם לעסוק בתורה לילה ויומם. ובעוד שיתעסקו בה, ויתגדלו בה, "כמגדל דוד", הצואר בנוי בנין חזק וגדול. ואם לא,	מה דוד היה עוסק בתורה לילה ויומם כך צריך האדם להתעסק בתורה לילה ויומם ובעוד שיתעסקו בה ויתגדלו בה "כמגדל דוד" הצואר בנוי בנין חזק וגדול ואם לא,

אלו אלף שנים שיהיו בגלות והדבר תלוי אם יגאלו בו ואם לאו זכו בתורה יגאלו באלף שנים לא זכו (&) כל שלטי הגבורים א"ר תנחום כל שלטי הגבורים ישתעבדו בהם ולאחר כן יגאלו:	"אלף המגן תלוי עליו", אלו אלף שנים שיהיו בגלות, והדבר תלוי, אם יגאלו בו, ואם לאו, זכו, בתורה יגאלו באלף שנים. לא זכו, "כל שלטי הגיבורים". אמר רבי תנחום כל שלטי הגבורים ישתעבדו בהם, ולאחר כן יגאלו.
מכאן אמר רבי בא והנה סולם מוצב ארצה זהו בית עולמים הנצב בבנינו בשביל אותן העוסקין בתורה בארץ וראשו מגיע השמימה שהמקדש הוא במעלה גדולה על כל העולם והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו אלו כהני (שרת) [משמורת] ר' אליעזר אומר על שהוא מכוון כנגד ירושלים של מעלה ואותם השומרים ירושלים של {כח ע"ד} מעלה הם שומרים ירושלים של מטה משמע עולים ויורדים:	מכאן אמר רבי בא "והנה סולם מוצב ארצה", זהו בית עולמים הנצב בבנינו, בשביל אותן העוסקין בתורה בארץ. "וראשו מגיע השמימה", שהמקדש הוא במעלה גדולה על כל העולם. "והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו", אלו כהני משמורת. רבי אליעזר אומר, על שהוא מכוון כנגד ירושלים של מעלה, ואותם השומרים ירושלים של מטה, הם שומרים ירושלים של מטה, משמע "עולים ויורדים".
מה מעלה יותר יש בו א"ר אליעזר זהו דכתיב (&) והנה ה' נצב עליו כמד"א אם ה' לא ישמר עיר שוא שקד שומר והיינו דכתיב (&) והנה ה' נצב עליו להיות שומר על אותן השומרים מהו עליו א"ר אלעזר לשמירה כד"א (&) ועיניך שים עליו כך (&) והיו עיני ולבי שם כל הימים ולעתיד לבא עתיד הקב"ה לחזור לירושלים ולהיות חומה לשומרה כד"א (&) ואני אהיה לה נאם ה' חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה:	מה מעלה יותר יש בו. אמר רבי אליעזר, זהו שנאמר "והנה ה' נצב עליו", כמו שנאמר "אם ה' לא ישמר עיר שוא שקד שומר", והיינו שנאמר "והנה ה' נצב עליו", להיות שומר על אותם השומרים. מהו "עליו". אמר רבי אלעזר לשמירה, כמו שנאמר "ועיניך שים עליו" כך "והיו עיני ולבי שם כל הימים". ולעתיד לבא, עתיד הקדוש ברוך הוא לחזור לירושלים, ולהיות חומה לשומרה, כמו שנאמר "ואני אהיה לה נאם ה' חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה".
הארץ אשר אתה שוכב עליה (&) א"ר יצחק מלמד שקפל לו ארץ ישראל א"ר יהודה בהמ"ק ממש היה ועליו נתבשר ועליו היה שוכב משמע דכתיב (&) וישכב במקום ההוא:	"הארץ אשר אתה שוכב עליה", אמר רבי יצחק, מלמד שקפל לו ארץ ישראל. אמר רבי יהודה, בית המקדש ממש היה, ועליו נתבשר, ועליו היה שוכב, משמע שנאמר "וישכב במקום ההוא".
א"ר יהודה מן הג' אבות לא נתבשר	אמר רבי יהודה מן השלשה אבות לא נתבשר
כה/ג	
מדרש הנעלם	
אחד מהם על בית המקדש אלא יעקב שהוא שלישי מן האבות וכנגד אלו השלשה ישי דוד שלמה שלמה שהוא הג' בנאו:	אחד מהם על בית המקדש אלא יעקב, שהוא שלישי מן האבות, וכנגד אלו השלשה, ישי דוד שלמה, שלמה שהוא השלישי בנאו.
א"ר יהודה יעקב שהוא הג' נתבשר על שלמה שהוא הג' שיבנהו זה אוהב נשים וזה אוהב נשים זה עומד בתומו וזה לא עומד בתומו דכתיב (&) ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו:	אמר רבי יהודה, יעקב שהוא השלישי, נתבשר על שלמה, שהוא השלישי, שיבנהו. זה אוהב נשים וזה אוהב נשים, זה עומד בתומו וזה לא עומד בתומו, שנאמר "ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו".
ר' יוסי פתח (&) יפה נוף משוש כל הארץ הר ציון ירכתי צפון קרית מלך רב יפה נוף זהו ירושלים שהוא (נ"א שהיה) מתוק לנפש ומרפא לעצם כמד"א (&) נופת תטופנה שפתותיך:	רבי יוסי פתח "יפה נוף משוש כל הארץ הר ציון ירכתי צפון קרית מלך רב", "יפה נוף", זהו ירושלים, שהוא (שהיה) "מתוק לנפש ומרפא לעצם", כמו שנאמר "נופת תטופנה שפתותיך".
א"ר יהודה ארץ מצרים כל יופי שבה נוף ותחפנחס היו נוף היה המשובח מכלם שהיתה בשלש מאות ותשעים וחמש תכשיטין של יופי וציון גדלה ביופי והדר על נוף דא"ר יהודה למה נקרא שמה ציון מה הציון עומד לנס להסתכל בו כו'13 והיתה גדולה ביופי מנוף הה"ד (&) יפה נוף	אמר רבי יהודה, ארץ מצרים, כל יופי שבה נוף, ותחפנחס היו נוף. היה המשובח מכולם, שהיתה בשלש מאות ותשעים וחמש תכשיטין של יופי, וציון גדולה ביופי והדר על נוף, שאמר רבי יהודה, למה נקרא שמה ציון, מה הציון עומד לנס להסתכל בו וכו'. והיתה

משוש כל הארץ הר ציון ירכתי צפון שכל מי שהיה רואה אותה היה שמח דתניא א"ר יוסי א"ר חייא מעולם לא נכנס אדם בירושלים והיה עצב לקיים מה שנאמר (&) משוש כל הארץ:	גדולה ביופי מנוף, זהו שנאמר "יפה נוף משוש כל הארץ הר ציון ירכתי צפון", שכל מי שהיה רואה אותה, היה שמח, ששנינו, אמר רבי יוסי אמר רבי חייא, מעולם לא נכנס אדם בירושלים והיה עצב, לקיים מה שנאמר "משוש כל הארץ".
א"ר יצחק כיון ששכב יעקב עליה נתישב דעתו ונגלתה עליו השכינה ודברה עמו מה שלא היה קודם לכן דא"ר יצחק עד שעמד יעקב באותו מקום לא נגלתה עליו השכינה כיון שראה יעקב כך ידע שהמקום גרם לו והקיץ משנתו ונתיירא שמא דבר אחר היה וישכב כבתחלה א"ל קב"ה יעקב לא כך הוא (&) אני ה' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק ועוד הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה ולזרעך ולא אתגלה לאומה אחרת [בגילוי] (וגילוי) השכינה על הארץ:	אמר רבי יצחק, כיון ששכב יעקב עליה, נתיישב דעתו, ונגלתה עליו השכינה ודברה עמו, מה שלא היה קודם לכן, שאמר רבי יצחק, עד שעמד יעקב באותו מקום, לא נגלתה עליו השכינה. כיון שראה יעקב כך, ידע שהמקום גרם לו. והקיץ משנתו ונתיירא שמא דבר אחר היה, "וישכב", כבתחלה. אמר לו הקדוש ברוך הוא, יעקב לא כך הוא, "אני ה' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק", ועוד "הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה ולזרעך", ולא אתגלה לאומה אחרת בגלוי השכינה על הארץ.
א"ר יוסי מהו אשר אתה שוכב עליה אלא כשם שאתה שוכב עליה ונבואה עמך כך זרעך הנבואה תהיה מצויה עמהם ולא עם אומה אחרת:	אמר רבי יוסי, מהו "אשר אתה שוכב עליה", אלא כשם שאתה שוכב עליה ונבואה עמך, כך זרעך הנבואה תהיה מצויה עמהם, ולא עם אומה אחרת.
ר' יעקב פתח (ישעיה כו י) יוחן רשע בל למד צדק תניא א"ר יעקב ווי שהרשע יוחן בעוה"ז זה זרעו של עשו הרשע ומפני מה יש להם חן ורחמים מפני שזרעו של יעקב לא למד צדק בארץ נכוחות:	רבי יעקב פתח "יוחן רשע בל למד צדק". שנינו, אמר רבי יעקב, אוי שהרשע יוחן בעולם הזה, זה זרעו של עשו הרשע. ומפני מה יש להם חן ורחמים, מפני שזרעו של יעקב לא למד צדק בארץ נכוחות.
יעול זו ירושלים שהיא ארץ נכוחות מהו יעול א"ר יעקב אוירא דארעא דישראל מחכים ומרמיז נבואה וזרעו של עשו יעול האויר והנבואה מפני מה מפני שזרעו של יעקב לא ראה גאות ה' ואינם עוסקים בתורה וע"כ יוחן רשע ויעול טוב הארץ והנבואה ר"י בר' יהושע אמר יוחן רשע אלו אוה"ע שיש להם ממשלה בעוה"ז מפני שלא למד ישראל צדק {כט ע"א}:	"יעול" זו ירושלים, שהיא "ארץ נכוחות". מהו "יעול". אמר רבי יעקב, האויר של ארץ ישראל מחכים, ומרמז נבואה. וזרעו של עשו יעול האויר והנבואה. למה. מפני שזרעו של יעקב לא ראה "גאות ה'", ואינם עוסקים בתורה, ועל כן "יוחן רשע" ו"יעול" טוב הארץ והנבואה. רבי יהודה ברבי יהושע אמר "יוחן רשע", אלו אומות העולם, שיש להם ממשלה בעולם הזה, מפני שלא למד ישראל צדק.